

EHAD – VÂHİD

Allahü Azimüşşan'ın sıfat-ı zâtiyyesi, sıfat-ı uzması ve isimlerinden olan Ehad ve Vâhid, Allahü Zülcelâl'in tek olduğunu, bir olduğunu bildirir. Kur'an-ı Azimüşşan'da pek çok yerde bu konu ile ilgili haberler mevcuttur.

İhlâs Suresinde "Allah birdir" ¹ mesajını verir.

"وَالْهَيْكُلُ إِلَهٌ وَاحِدٌ لَّا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الرَّحْمَنُ الرَّحِيمُ" "Ve sizin ilâhınız bir tek ilâhtır. O Rahmân ve Rahîm olan Allah'tan başka bir tanrı yoktur." ²

"فَلَا تَدْعُوا مَعَ اللَّهِ أَحَدًا" "Allah ile beraber başka birine ibadet etmeyin" ³

Bu ayet insanlara bir ikazdır ki, tek olan Yüce Allah kullarından tek yöne yönelmelerini, tek bir gaye, tek bir talep, tek bir niyette olmalarını ister ki bu gaye, talep ve niyet, yalnız ve yalnız Rabb'ül âlemin'in rızasını taleptir ve bu tevhîd akidesinin özüdür, nüvesidir. Kelime-i tevhîd'de nasıl "Allah'tan başka ilâh yoktur, ancak Allah vardır" deniyorsa Ehad da o Allah'ın tek olduğunu ilân eder. Zâtına ait bir sıfat ve ism-i ilâhîdir ki "O Allah Ehad'dır, hiçbir şeye benzemez, tekdir, birdir" diyerek zâtı hakkında hiçbir düşünce ve tahayyüle asla yer vermeyip "وَلَمْ يَكُنْ لَهُ كُفُوًا أَحَدٌ" diyerek bütün hayalî düşünce ve tasavvur yollarını kapatmıştır.

Vâhid ism-i şerifine gelince Ehad'le Vâhid'in arasında bazı farklılıklar vardır. Ehad, zâtına ait sıfatı, ismi; Vâhid ise sıfatlarında, esmasında, fiiliyatında, icraatında, kanun ve nizamında bir olmasıdır.

"Allah kendinden başka hiçbir ilâh bulunmayan Allah'tır." ⁴

Ehad'dır.

"Allah ki O'ndan başka hiçbir tanrı yoktur." ⁵

Yine Nisa Suresi 171. ayette 'tanrı üçdür' denmesi yasaklanmış ve tafsilatla ifade edilmiştir ki, 'Meryem oğlu İsa Allah'ın resulüdür. Allah birdir, tekdir'.

"...O ancak bir tek tanrıdır. Ve muhakkak ben sizin ortak koştuklarınızdan tamamen uzağım." ⁶

Yukarıdaki ayetlerle Cenab-ı Hakk ehadiyetini ilan eder.

"Yahudiler Allah'ı bırakıp bilginlerini (hahamlarını), Hıristiyanlar da rahiplerini ve Meryem oğlu İsa'yı Mesih-i Rabler edindiler. Hâlbuki hepsine de tek tanrıya kulluk etmekten başka bir şey emrolunmadı. Ondan başka hiçbir tanrı yoktur. O, bunların ortak koştuğu şeylerden uzaktır." ⁷

"...De ki: O benim Rabbimdir. O'ndan başka ilâh yoktur. Sadece O'na tevekkül ettim ve dönüş sadece O'nadır." ⁸

"...De ki: Allah her şeyi yaratandır ve O birdir (Vahid'dir), güçlüdür ve kahredicidir." ⁹ Bu ayette sıfatları ile ilgili bilgiler yer almaktadır.

"Mutlak Hâkim ve Hak olan Allah çok yücedir. Ondan başka ilâh yoktur. O (Vahid'dir,) bereketli arşın sahibidir." ¹⁰

Allah Teâlâ, bu ayette de bazı esmasından bahsederek vahdaniyetini ilan eder.

"İşte O Allah'tır. O'ndan başka tanrı yoktur. (O Vahidir.) Önünde de sonunda da hamd O'nundur, hüküm O'nundur ve ancak O'na döndürüleceksiniz." ¹¹

¹ İhlâs:1

² Bakara:163

³ Cin:18

⁴ Bakara:255

⁵ Nisa:87

⁶ En'am:19

⁷ Tevbe:31

⁸ Ra'd:30

⁹ Ra'd:16

¹⁰ Müminun:116

Bu ayette de esmasındaki vahdete işaret etmiştir.

"Allah ile birlikte başka bir tanrıya tapıp yalvarma, O'ndan başka tanrı yoktur. (O Vahidir.) O'nun zâtından başka her şey helâk olacaktır. Hüküm O'nundur ve siz O'na döndürüleceksiniz." ¹²

Bu ayetteki hitap esasen Hz. Peygamber (s.a.v)'in şahsında müminleredir ve yine esmasında vahdaniyete işaret edilmiştir.

"De ki: Ben de ancak sizin gibi bir insanım. Bana ilahınızın bir (Vahid) olduğu (bildiriliyor) vahyolunuyor. Artık O'na yönelin, O'ndan (başka ilâh yoktur) mağfiret dileyin. Ortak koşanların vay haline." ¹³

Bu ve benzeri pek çok ayet-i kerimelerde Rabb'ül âlemin vahdaniyetinin haberini veriyor ki, tevhid akidesinin hakikatinden mesajlar sunarak çeşitli sebeplerle birliğini ilan ediyor. O Vâhid ki zâtında bir olmakla beraber sıfatlarında, esmasında, fiiliyatında, icraatında, hükmünde, mizanında, mülkünde, her şeyde birdir, Ehad'dir, Samed olduğunu ilan eder.

"هُوَ الْحَيُّ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ فَادْعُوهُ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ"

"Ebedi hayat sahibi olan O'dur. O'ndan başka hiçbir tanrı yoktur. Artık O'nun için dinde ihlâs sahipleri olarak O'na duada bulunun." ¹⁴

'Hüve' zâtına delâlet eden bir zamir olmakla beraber bir isimdir. 'Hayy', hayat sahibi olup hayat veren, 'ilâh' yalnız kendisine ibadet, kulluk edilecek zât demek olup, bu sıfatlara haiz olan Allah birdir, Vâhid'dir anlamına gelir. Ve hamd âlemlerin Rabbi olan Allah'a mahsustur.

"Lâ ilâhe illallahü vahdehü lâ şerikeh lehül mülk velehül hamd ve hüve alâ külli şey'in kadîr."

Yine bu şümüllü tevhid ifadesinde de görülen o ki, "Allah'tan başka ilâh yoktur, ancak Allah vardır. Ortağı, benzeri yoktur. (Yani O Vâhid'dir.) Mülk O'nundur, hamd O'na mahsustur, O Allah ki, her şeye kâdirdir. (Yani dilediğini dilediği zaman, dilediği gibi var etmeye kâdir olduğu gibi, dilediğini dilediği zaman dilediği gibi yok etmeye de kâdirdir.)"

Bu öyle derin bir mevzu ki, adeta her şeyin maddeye ve mânâya bakan yönlerinde O Yüce Allah'ın Vâhid esması özü teşkil ediyor, her şey ondan neş'et ediyor, en küçükten en büyüğe her şeyde O'nun Vâhid imzasını, mührünü görüyor ve iman ediyoruz. "Lâ ilâhe illallah" diyor, Allah'ın Ehadiyetini ve Vahdaniyetini kalbimiz ile tasdik, dilimiz ile ikrar ediyoruz. Elhamdülillah.

Denebilir ki, kesrette vahdeti temâşâ etmek, bunca varlıkta o vahdet ayineleri ki, mümini Rabbine doyumsuz aşk ve şevkle iç huzuruna ve Rabbiyle kurbiyete sevk eder. İnsan eserde müessiri, sanatta sanatkârı, nakışta nakkaşı müşahede eder ve her şeyi hakiki sahibine teslim eder de, üzerine düşen dersi almaya çalışır ve her zerrede temâşâ ettiği vahdet mühründen şahsı için ders çıkarıp sorumluluğunu idrake çalışırsa, inşallah bu esmanın maneviyatına edeceği tecelliden çok kârlı semereler elde eder. Kur'an-ı Kerîm'den bazı ayetleri kaydettik ki, bu ayetlerin ışığı ile hem Rabbimizin vahdaniyetine imanımız kuvvetlensin inşallah, hem de bu ism-i ilâhî ile ilgili durumumuzu gözden geçirip eksik ve kusurumuzu anlamaya çalışalım.

Her şeyde vahdet imzasının ve mührünün mevcudiyetinden bahsettik. Evet, bunu nereden mi çıkardık? İşte Kur'an ayetleri ki, Rabb'ül âlemin açık seçik ifadelerle birliğini ilân ediyor, zâtının tek olduğunu bildiriyor. Meselâ:

¹¹ Kasas:70

¹² Kasas:88

¹³ Fussilet:6

¹⁴ Mü'min:65

هُوَ اللَّهُ الَّذِي لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْمَلِكُ الْقُدُّوسُ السَّلَامُ الْمُؤْمِنُ الْعَزِيزُ الْجَبَّارُ الْمُتَكَبِّرُ سُبْحَانَ اللَّهِ عَمَّا يُشْرِكُونَ ﴿١٥﴾ هُوَ اللَّهُ الْخَالِقُ الْبَارِي الْمُصَوِّرُ لَهُ الْحُسْنَىٰ تُسَبِّحُ لَهُ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَهُوَ الْعَزِيزُ

الْحَكِيمُ

“O, o Allah’tır ki, kendisinden başka hiçbir mâbud yoktur. Hükümrân olan, mukaddes olan, selâmet veren, emniyet ihsan eden, gözeten, her dilediğine galip olan, dilediğini zorla yaptıran, büyüklükte eşi bulunmayan ancak O’dur. Allah ortak koştuğu şeylerden münezzehtir. O, yaratıcı, var edici, eşyaya şekil verici olan Allah Teâlâ’dır. O’nun için pek güzel isimler vardır. O’nun için göklerde ve yerde ne varsa tesbih eder ve Azîz, Hakîm olan O’dur.”¹⁵ buyurarak tek ilâh olduğunu, Vâhid olduğunu bildirerek, diğer esmâların o tek olan Allah’a ait olduğunu ilan ediyor. Evet, O Rahman Rahîm, O Azîz, O Melik, Rezzâk, Hâlık... Bilinen bilinmeyen daha pek çok esma-i şerifi olduğu söylenir ki, Peygamber Efendimiz’in bilip ümmetine bildirmedığı, yalnız kendi zâtında kalması takdir edilen esması olduğu gibi, resullerine de bildirmedığı o sınırsız ilminde yalnız kendi zâtının bildiği, zâtına has sayısız esmasının olduğunu âlimlerimiz bildirmişlerdir.

Her şey fani, o Yüce Allah Bâkî, O Hâlık, gayrisi mahlûk. Cümle varlık o Ehad, Samed olan Allah’ın eseri olup esmasının tecellilerinden ibarettir. Her şey O’nun varlığıyla vardır yani varlıklar o tek olan varlığın var etmesi ile esmasının tecellileri ile zuhur etmiştir. Tabiri caizse, bir varlığın gölgeleri misali aslına bağlıdır ki her şey Allah’ın esmasının tecellilerinde ibarettir. Hakiki var olan tek varlık Allah’tır, o Allah ki zâtında, sıfatında, esmasında Ehad’dır, Vâhid’dır.

Bir diğer açıdan baktığımızda görüyoruz ve Allah’ın izniyle bir nebze de olsa idrak ediyoruz ki, her şeyde vahdet mühürleri basılmıştır bu isimlerle. Hiçbir şey bir diğerinin aynısı değildir. Adem (a.s)’dan bugüne kadar yaşamış milyarlarca belki katrilyonlarca insanın görülebilen birkaç santimetre içerisindeki yüz şekilleri hep birbirinden farklı olup birbirinin aynısı olmamıştır. Görünüşte hiç fark edilmeyen parmak izlerinin birbirine benzemeyişi, kar kristallerinin birbirinden farklı olması, hayvanların kendi cinsleri içinde farklılıklar taşımaları, nebatatta da hiçbir mahsulün, çiçeğin, yaprağın diğerinin aynısı olmaması artık ispatlanmış bir gerçektir. O Yüce Allah ki, her hücreye, her zerreye, cümle varlığa Vâhid ism-i şerifinin mührünü basmış olup böylece vahdaniyetini açık bir şekilde ilan etmiştir. Kesrette vahdetini gizlemiş olup -pek çok şeyin görünüşte aynı gibi görünmelerine rağmen- onlara kendilerini diğerlerinden ayıran özellikler vermiştir. O bir olan Allah her yarattığına birliğin mührüyle ayrı bir şahsiyet vermiştir. O ‘Mâlik-i yevmiddin’ yani din gününün sahibidir de, kıyamet günü El-Muîd ism-i ilâhî ile insanları yeniden halk edip diriltecek, huzurunda toplayıp hayatlarının hesabını soracak ve hesabın sonucu olarak ya ceza ya da rahmeti ile karşılık verecektir. Yine O, Vâhid olan tek hükümdardır, tek hâkim olan Yüce Mevlâdır ki, hükmü O verecek, mührü O basacaktır.

Allah’ın ehadiyet ve vahdaniyetine az da olsa nazar ettikten sonra bu hususta bize düşen dersi almaya çalışalım. Mademki Allah cümle kâinatta canlı cansız her şeyde bir olduğunun nişanlarını sergilemiş ve bunu Kur’an-ı azîmüşşan’da pek çok ayetlerde açık ifadelerle bildirmiş, insanlar olarak özellikle müslümanlar olarak bizim üzerimizde görmek istediği tek şey nedir? Ve fitratımıza koyduğu bu nüveyi nasıl geliştirebiliriz? Bu nedir, neyin nüvesidir ve bu hususta nasıl bir sorumluluk altındayız?

Şöyle ki Allah (c.c) fitratımıza iman çekirdeğini -nüvesini- koymuştur. Dikkat edilirse bu nüve birkaç olmayıp birdir ve bir olmayı iktiza eder. Çünkü yaratıcısı birdir, Ehad’dır. İşte her şey bu tek nüveye dayanıyor. İnsanın tüm sorumlulukları said ya da şaki olmasının özünde yatan o tek iman nüvesidir ki insanın ya alâ-yı illiyîne ya da esfel-i sâfilîne gitmesine sebeptir. Evet, insan Allah’ın fitratına koymuş olduğu bu iman çekirdeğini gerekli sebeplere tevessül ederek geliştirirse alâ-yı illiyîne manen yükselir ve halifetullah sırrına vasıl olur. Bu da başta o tek iman çekirdeğinin korunması iledir ki böyle şek ve şüpheden korunmuş, tek Allah’a inanmış kalb sahibi, O Yüce Rabbinin

¹⁵ Haşr:23-24

verdiği bütün haberlere inanmış yani Resulü'ne (s.a.v), Efendimiz'in hak peygamber olduğuna ve o peygamber vasıtasıyla vahyettiği Kur'an-ı azîmüşşan'ın Hak kelâmı olduğuna sarsılmaz tam kat'î bir inanışla inanmıştır. İşte hep bunlar o iman çekirdeğinin özünde toplanmış olup, zamanı gelince adeta o çekirdekten birer filiz gibi gelişip büyümüştür. Ve işte böyle içte derinleşen ve içte kök salan bu çekirdek zamanla yeraltından yer üstüne çıkıp, ağaç olarak kendini gösterir. Bu rüşeymin (filiz) büyüüp ağaç olması ve meyvelerini vermesi iktiza eder. İşte bu misalle anlatılmaya çalışılan, fevkalade ciddiyet arz eden iman meselesi ki tek çekirdekten neşet etmiş ağaç misali her bir nebat, ağaç tek çekirdekten neşet eder ve dal budak salar, meyve verir. İmanın korunması ve güçlenmesi için gereken sebeplere yapışılması ile -ağacın köklerinin yeraltında kuvvetlenmesi misali- o imanın iç âlemde kökleri güçlenir ve imanın eserleri zahire çıkmaya başlar, yani inandığı meseleleri tatbik gibi. Fakat bu dışarıda görülen dal, budak, yaprak misali amellerin zararlı değil yararlı olması için ve istenilen mahsulün alınabilmesi için, çok mühimdir, bir iksire ihtiyaç vardır. İşte o iksir olmazsa o ağaç zakkum ağacı olabilir. O nüve bozulursa, iman ve ihlâsa leke düşerse ağaç olur, meyve verir ama maazallah cehenneme sebebiyet verecek meyveler verir. Evet, o iksir, imandan sonra ihlâstır. Yalnız ve yalnız Rabbe kulluk niyetidir, o tek olan Allah asla ortak kabul etmez. İman meselesinde ortak kabul etmediği gibi amellerde de ortak kabul etmez. Nasıl ki Allah birdir, Ehad'dır, öyleyse yapılan kulluk da o bir olan Allah'ın emri diye, O'nun rızası için yapılmalıdır. Bu da bir kalb işi, niyet işidir. Evet, bütün ameller o bir çekirdekten çıkıyor. Sonra niyetler, temenniler, talepler ve gaye hep O olmalıdır. Bu saydıklarımız ve bu doğrultuda bütün tasavvurlarımıza Vâhid mührünü basabilirsek ne âlâ, değilse işlenen ameller her ne kadar güzel görünse de faydasız hatta zararlı olur. Çünkü şirk-i hafî, şirk-i sağîr damgasını yer. Şirkin boyutları çoktur. Allah'a ortak koşmak, Allah ile birlikte başka şeyleri de ilâh kabul etmektir ki, putlara, ateşe ve benzeri şeylere tapanlar imanda şirk içindedirler. Bir de amelde şirk vardır ki, Hak rızası, hoşnutluğu yerine insanların razı olmalarını, hoşnutluğunu, medh-u senâlarını tercih etmişçesine kalpte duyulan bir arzudur. Bu ve benzeri duygularla yapılan amel her ne kadar güzel gibi görünse de ind-i ilâhîde değeri olmadığı gibi kişiyi şirke sürüklemiş olur. Ve o amel, özünde olması gereken Vâhid damgasını taşımadığı için geçersizdir, bu konu ile ilgili pek çok ayet ve hadis-i şerif mevcuttur.

Bir gün bir sahabi gelerek "Ya Resulullah, ben yaptığım amellerimi ve iyi işlerimi hem Allah'ın bilmesini ve razı olmasını, beğenmesini hem de insanların bilip beğenmelerini, takdir etmelerini istiyorum. Böyle bir arzumun mahzuru var mı?" diye sorunca Efendimiz (s.a.v) cevap vermeyerek sükût ediyor. Ve hemen ayet nazil oluyor.

"...Artık kim Rabbine kavuşmayı ümid ediyorsa güzel bir amel işlesin ve Rabbine ibadette hiç kimseyi ve hiçbir şeyi ortak koşmasın."¹⁶

Bu ve benzeri ayetlerden açıkça anlaşılan o ki, Allah Ehad'dir, Vâhid'dir, kullarının amel ve ibadetlerinde de başka bir şeyi ortak koşmalarını asla istemez ve ortak koşulan ameli kabul etmez.

Kula düşen odur ki, o tek olan Allah'a karşı kullukta tek niyet, tek talep, tek gaye ile ibadet ve taat etsin. Tek Rabbin rızası, Rabbe kulluk niyetiyle yapılan ameller inşallah ind-i ilâhîde geçerli olacaktır. İnsanlardan bir şey beklememeli, bilhassa amelin ruhu mahiyetinde olan niyette çok hassas ve temkinli olup o Vâhid'in yanına başka bir şey yaklaştırmamalıdır. Bu konuda büyükler şöyle demişlerdir: "Müminin nazarında kabul ile red, zem ile medh aynı olmadıkça eksiktir, kemale ermemiştir, ihlâsı tam değildir." Demek ki kullukta o Ehad'ın, Vâhid'in yanında birilerine de yer verilmiştir. Hâlbuki kulun tek talebi ve tek korkusu olması gerekir ki ihlâslı olsun, ameli takdire şayan olup kabule karın olsun. O talep Allah'ın kabul etmesi ve Allah'ın reddetmemesi, Allah tarafından sevilip medh-ü senâ edilmesi ve yine Allah tarafından zemme, ikaba, tarda uğramaması olmalıdır ki Allah'ı azîmüşşan tek kendisi için yapılan amelin kabul göreceğini bildiriyor.

Ebu Hureyre (r.a) Şöyle anlatır: "Resulullah (s.a.v)'den işitmişim: Kıyamet gününde Hak Teâlâ'nın huzuruna ilk sorgulanacaklardan 3 kişi getirilir. Biri şehid olmuş bir kimsedir ki, huzura getirilir. Cenab-ı Hak ona ihsan ettiği nimetleri sayar, o da mazhar olduğu nimetleri ikrar eder. Hak Teâlâ "Bu nimetlere mukabil ne yaptın?" der. O da

¹⁶ Kehf:110

"Senin uğruna şehid düştüm" der. Allah Teâlâ "Hayır, yalan söylüyorsun, sana cesur desinler diye savaştın, o da dendi (talebin oldu)" der. Verilen emir üzerine cehenneme atılır.

İkincisi ilim öğrenip öğretmiş, Kur'an okumuş bir kimsedir ki bu da celbolunup huzurullahaya getirilir. Hak Teâlâ buna da lütuf ve ihsan buyurduğu nimetlerini sayar. O da ikrar edip itiraf eder. Hak Teâlâ "Bu nimetlere karşı ne yaptın?" der. O da "Ya Rabbi, senin rızan için ilim öğrendim, öğrettim, Kur'an okudum" deyince Hak Teâlâ Hazretleri, "Hayır, yalan söylüyorsun, ilmi sana âlim desinler diye öğrendin, öğrettin, Kur'an'ı kâri desinler diye okudun (böylece insanların medh-u senâsını talep ettin) bu da oldu, insanlar arzu ettiğin şeyleri senin hakkında söylediler" der ve verilen emir üzere cehenneme atılır.

Üçüncü de Cenab-ı Hakk'ın kendisine vüsat verdiği, türlü türlü nimet verdiği zengin kimsedir. Bu da huzura getirilir. Allah Teâlâ bu kimseye de "Bunca verdiğim nimetlere karşılık ne yaptın?" diye sorar. O da "Ya Rabbi, yolunda infak ettim" diyerek yaptığı iyilikleri sayar, döker. Cenab-ı Hakk "Hayır, yalan söylüyorsun, sen bunları benim için yapmadın, riyakârsın, bunları sana cömert desinler diye yaptın, bu söz de söylendi" der. Sonra emrolunup o da sürüklenerek cehenneme atılır.¹⁷

Bu hadisten anlaşılana o ki, ameller, yapılan işler her ne kadar zahiren çok güzel, takdire şayan, hatasız olsalar da niyet bozukluğu, yani tek Allah'ın rızasının olmayıp bazı nefsanî arzu ve temennilerin mevcudiyeti o güzelim amellerin kabul görmemesiyle beraber kişinin cezaya çarptırılmasına yol açmaktadır. Onun içindir ki bu hadis-i şeriften öğrendiğimiz üzere Mevlâ itab edip "Riyakâr, sen bunları benim için değil, başkalarının medh-u senâsını kazanmak için yaptın" buyuruyor. Anlaşılana o ki, niyet çok ciddi bir ameldir. O niyet ki asla tekten başkasını kabul etmez, O Vâhid'in yanına bir başka arzu gelecek olsa adeta "ben burada yokum" deyip oradan ayrılır. Asla iki, üç gibi başka niyetlerle, taleplerle cem olmaz. Allah birdir, amellerde de tek niyeti kabul edip asla ortak kabul etmez. Riya, ucub, sum'a, bunlar zaman zaman ortaklığa kalkışan tehlikeli haşarattır. Müminin çok uyanık olması lazım olup sürekli kalbî hayatını murakabe edip orada tevhide zarar verecek ortakların olup olmadığını kontrol etmesi, yakaladığı zaman hemen oradan atması gerekir.

Bir hadis-i şeriflerinde Efendimiz (s.a.v) şöyle buyurmuştur: "Ameller niyetlere göre değerlendirilir." Bu hadislerini adeta bir evvelki hadis-i şerif ile açıklamışlardır. Yine diğer bir hadislerinde "Kişinin niyeti amelinin fevkindedir." buyurmuşlardır. Kalbde Allah (c.c) vahdaniyetini müşahede etmek ister. Yani zahirde pek çok işler, ameller olur, faaliyetler çeşit çeşittir. Fakat kalbde istenen tek olmasıdır. Nasıl ki kalb birdir, işte o kalbin vazifesi de niyetlere Ehad, Vâhid mührünü vurmaktır. Kesrette vahdeti daima göz önünde bulundurmak lazımdır ki, ancak böylelikle ameller kabule şayan olur. Bunca kesret o vahdet mührünü taşır, öyleyse Mevlâ'nın kulundan talebi de kesrette vahdettir. Yani hangi iş ve hal üzere olursa olsun niyetinde, kalbinde vahdet olup asla başkalarına yer verilmemesidir.

¹⁷ Müslim, Ahmed b. Hanbel, Nesai